

RAAD VOOR DE JOURNALISTIEK

jaarverslag 2020

INHOUDSTAFEL

■ VOORWOORD	5
■ 2020 IN CIJFERS EN TABELLEN	7
■ INTERNATIONAAL.....	17
■ UITSPRAKEN	24
■ SAMENSTELLING VAN DE RAAD VOOR DE JOURNALISTIEK.....	34

Foto cover: Belgaimage – Eric Lalmand / Verzamelde pers rond Julia Dewilde, die na een Covid-19-infectie op haar 100ste verjaardag werd ontslagen uit het ziekenhuis Centre Hospitalier Bois de l'Abbaye in Seraing (Seraing – 29/04/2020)

Druk: artoos group, Kampenhout

© Photo News – Journalist Choy Yuk-ling voert actie voor persvrijheid in HongKong, waar ze terechtstaat voor haar onderzoek naar mogelijk wangedrag van de politie (HongKong, 10/11/2020)

In een opiniebijdrage in de krant De Standaard citeerde professor Pieter Bergé begin december de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig. Die beschreef in 1932 al hoe leugens aan de basis liggen van haat onder de mensen. Zweig kwam tot de bevinding dat er in een fatsoenlijke democratie een orgaan moet zijn, een instelling die het liegen aan banden legt. Dat was volgens hem nog het beste een transnationale organisatie die elke leugen aanpakt, voor ze zich over de wereld kan verspreiden. Het bekwam Stefan Zweig uiteindelijk slecht. Als telg uit een Joodse familie zag hij vroeg wat er in Europa te gebeuren stond. Hij vluchtte eerst naar Zwitserland, vervolgens naar Engeland en ten slotte naar Brazilië. Daar maakte hij in 1942 een einde aan zijn leven: zijn geliefde Europa lag op dat moment in puin.

Bergé schreef zijn bijdrage naar aanleiding van een voorstel in het Vlaams Parlement, dat het mogelijk wou maken om op te treden tegen parlementsleden die opzettelijk liegen of misleiden. Het verbaasde hem dat er van rechts tot links in het halfroond kritiek was op dat voorstel. Verschillende parlementsleden vonden blijkbaar dat de grens tussen nepnieuws en retorische overdrijving te vaag is om er sancties aan te verbinden. Bergé kwam uit bij de bekende uitspraak van de Amerikaanse politicus en diplomaat Daniel Patrick Moynihan, dat iedereen recht heeft op een eigen mening maar niet op eigen feiten. Die zijn voor iedereen gelijk. De communicatie-experte Nina Schick waarschuwt in dat verband voor een infocalyps: een maatschappij waarin desinformatie onbelemmerd schade aanricht. In haar boek over deepfakes beschrijft ze wat ze synthetische media noemt: afbeeldingen, stukken tekst, audio- en videofragmenten worden samen geklutst en bewust gebruikt om mensen te misleiden. Ze duiken vooral op sociale media steeds meer op en ze zijn steeds moeilijker te onderscheiden van wat er echt aan de hand is.

Bijna honderd jaar na de verzuchting van Stefan Zweig nemen allerlei instanties zich voor om het verspreiden van nepnieuws en gewoon pertinente leugens toch op de een of andere manier aan banden te leggen. De gevolgen voor een goede werking van de democratische instellingen is te groot geworden. Europa heeft zijn Digital Service Act. Vlaams mediaminister Benjamin Dalle denkt aan een factcheckplatform. Ook de filosofe Tinneke Beeckman beschrijft hoe de technologie met haar enorme mogelijkheden stilaan oncontroleerbaar wordt en met het nieuws op de loop gaat. Dat maakt dat het, bijvoorbeeld, mogelijk is dat tot 70 procent van de kiezers van Donald Trump ook maanden na de verkiezingen geloofden dat Joe Biden het presidentschap echt had gestolen. Of dat de hele coronapandemie een duister complot is. Grote technologische bedrijven voelen de bui hangen en zien zich verplicht om zelf in te grijpen – waarbij dan weer de vraag rijst of het toch niet aan de overheid is om grenzen te bepalen.

Dat wijst allemaal op het belang van juiste informatie en van de ernst van media die daarvoor moeten zorgen. De Raad voor de Journalistiek is zich zeer bewust van die ontwikkeling en denkt de komende maanden na over een mogelijke richtlijn in de Code over het gebruik van artificiële intelligentie en algoritmen in de journalistiek. Ook samenwerking met andere Europese persraden probeert om de verspreiding van nepnieuws tegen te gaan. Het eerste artikel van de Code zegt precies waar het op staat: de journalist zoekt de waarheid. In het licht van het voorgaande blijft dat zijn eerste en belangrijkste opdracht.

Ik kan daarom ook niet genoeg nadruk leggen op het belang van de inzet van alle leden van deze Raad. Zij zien er met secretaris-generaal en ombudsman Pieter Knapen mee op toe dat burgers het vertrouwen niet verliezen in de informatie die hen door media wordt aangereikt.

**Hubert
Van Humbeeck**
Voorzitter

Foto:
Photo News –
Joël Hoylaerts /
Hubert
Van Humbeeck

© Photo News / Persconferentie over de start van testen met vaccins tegen Covid 19 op de isolatieafdeling van het Lazzaro Spallanzani ziekenhuis in Rome (Rome – 24/08/2020)

Nieuwe klachten

Aantal nieuwe klachten

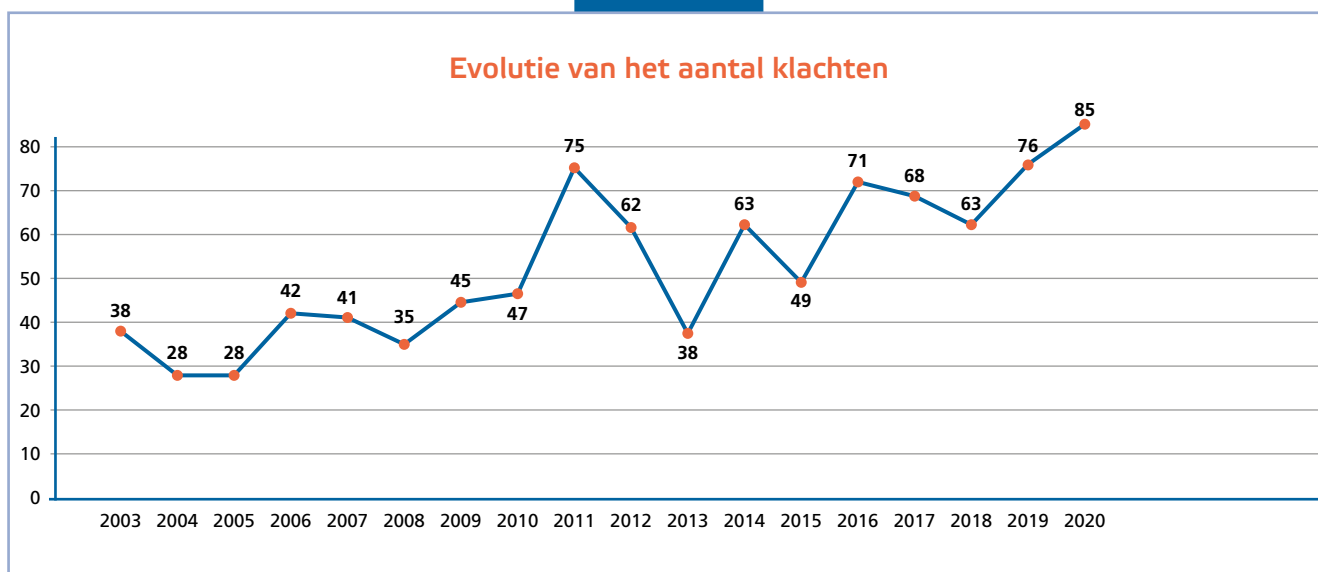
De Raad voor de Journalistiek heeft in 2020 85 nieuwe klachten ontvangen. Dat is het hoogste aantal ooit, al verdient die vaststelling enige nuancering. Meer dan vroeger dienen sommige klagers meerdere klachten in tegen diverse media tegelijk, wat wellicht te wijten is aan twee factoren. Enerzijds delen redacties binnen dezelfde mediagroep vaker artikels, wat kan leiden tot meerdere klachten vanwege hetzelfde of een (licht) aangepast artikel in diverse media. Anderzijds is het voor klagers makkelijker dan vroeger om via het internet gelijksoortige artikels op te sporen. Zo dienden in 2020 twee klagers een klacht in tegen respectievelijk zeven en negen media. Dat doet het totale aantal meteen oplopen, terwijl die zestien klachten, op één na, allemaal ongegrond werden verklaard. De tendens van meervoudige klachten heeft altijd bestaan, maar laat zich in sterkere mate voelen sinds 2015.

Het gemiddelde aantal klachten ligt nu op 53 per jaar. De stijging doorheen de jaren duidt erop dat burgers en organisaties de weg naar de Raad voor de Journalistiek weten te vinden en dat ze de Raad vertrouwen voor de behandeling en beoordeling van hun klachten. In 2020 kwamen 71 klachten van particulieren en 14 van organisaties.

Pieter Knapen
Secretaris-
generaal en
ombudsman

Tabel 1

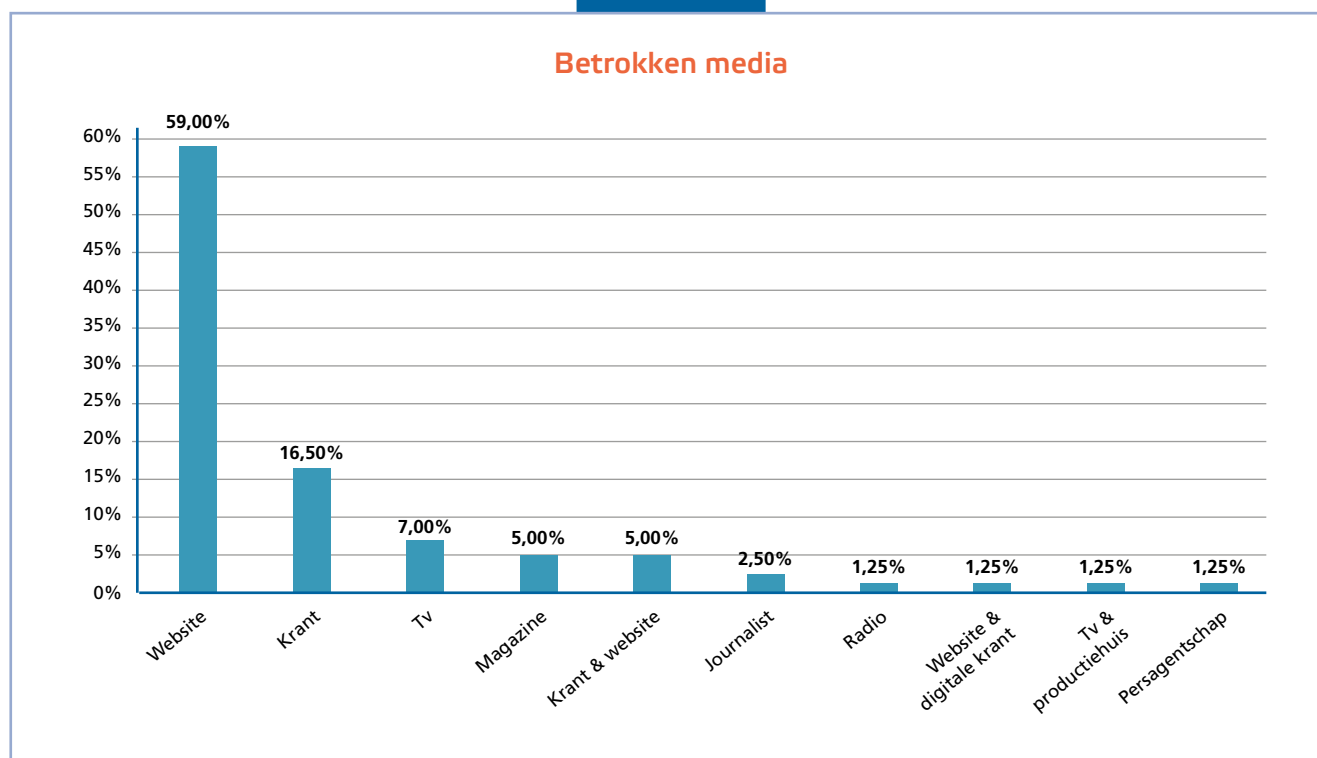
Begin 2020 stonden er nog 20 klachten open van het jaar voordien, wat betekent dat er in totaal 105 dossiers in behandeling waren. Daarvan werden er 83 afgewerkt en bleven er 22 in behandeling op het einde van het jaar, wat betekent dat er – ondanks de lockdown en de coronamaatregelen – geen achterstand werd opgelopen.

Betrokken media

Net geen twee derde van de nieuwe klachten was gericht tegen een website. In 93 procent van die gevallen was de klacht louter gericht tegen een website, in de overige gevallen tegen de combinatie van een website en een krant. Eén klacht richtte zich op een digitale avondkrant, meteen de eerste keer dat een klager een louter digitale krant viseerde. Er waren geen klachten tegen posts van journalisten op sociale media.

Foto:
Georgian Charter
of Journalistic
Ethics / Pieter
Knapen

Tabel 2

Aard van de klachten

Corona en Covid-19

Van de 85 ingediende klachten hadden er dertien rechtstreeks of onrechtstreeks met corona en de coronapandemie te maken. Er waren geen klachten van coronaslachtoffers, wel van artsen.

Een huisarts vond dat een journalist onfair had gehandeld door haar, via een Facebookgroep waarin huisartsen kennis deelden over corona, informatie over een bepaalde casus en een getuigenis over haar werk te vragen. De klacht werd, na toelichting door de journalist, minnelijk geregeld.

Een sportarts nam aanstoot aan de manier waarop hij geciteerd werd op drie websites naar aanleiding van een interview dat hij aan de radio had gegeven over de relatie tussen sport en de kans op luchtweginfecties, inclusief Covid-19. Het artikel werd gepubliceerd op een site met gezondheidsnieuws en overgenomen door een wetenschaps- en een factchecking site. De drie klachten werden minnelijk geregeld door publicatie van een rechtzetting.

Negen klagers dienden een klacht in over de manier waarop zij of bepaalde bevolkingsgroepen aan bod kwamen of in beeld werden gebracht in artikels of reportages over de naleving van de coronamaatregelen. Ze spraken over schending van de privacy, ongegronde verdachtmakingen en stigmatisering. Twee klachten werden ongegrond verklaard, twee minnelijk geregeld door de verwijdering van een foto of reportage online, één stopgezet door de klager en één was onontvankelijk wegens gebrek aan persoonlijk belang. De drie overige klachten waren aan het einde van het jaar nog in behandeling. Zij werden op de eerste vergadering van 2021 ongegrond verklaard.

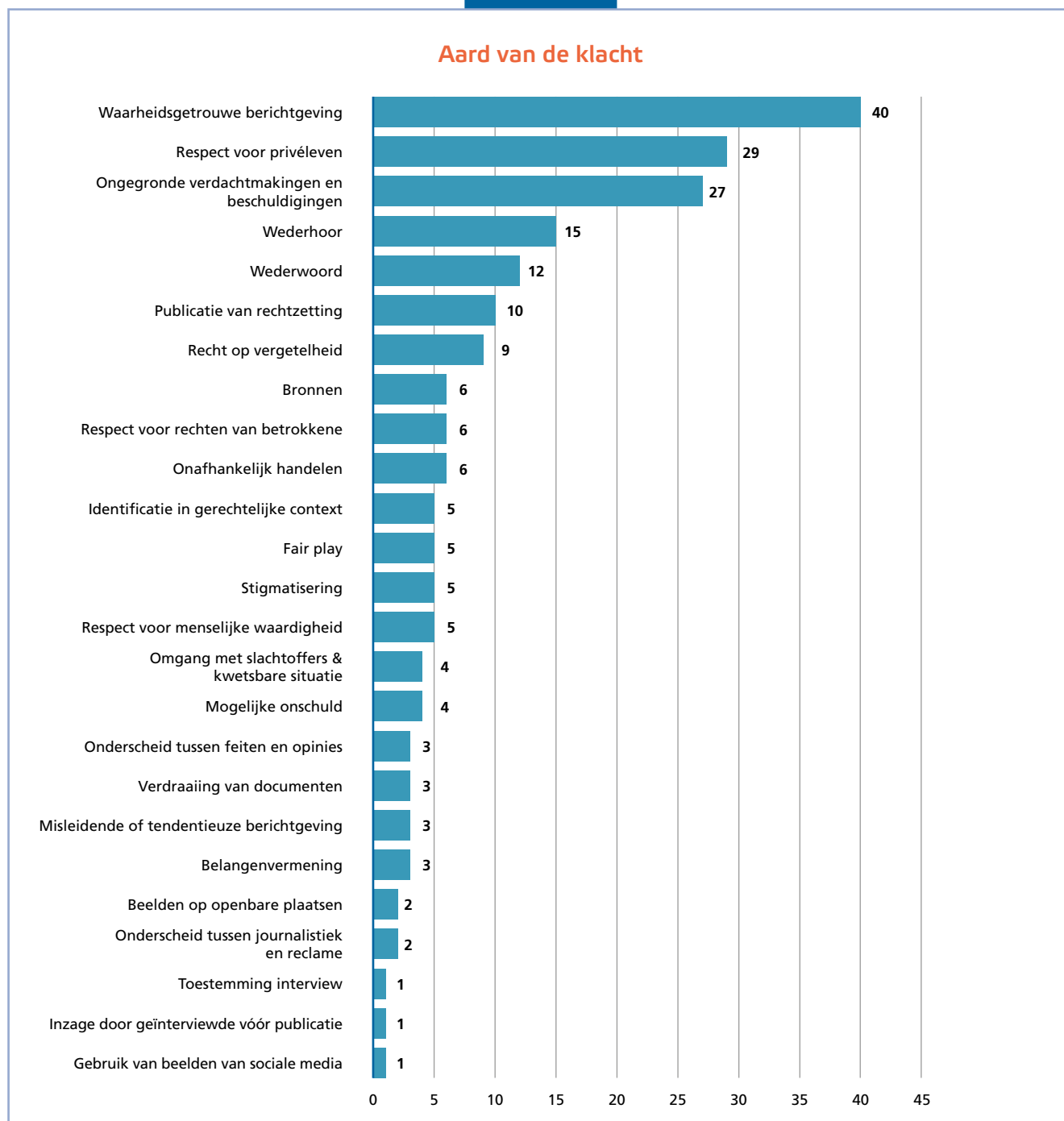
Algemeen

Over het algemeen halen klagers diverse argumenten aan om hun klacht te motiveren en te onderbouwen. Op basis daarvan krijgen de klachten één of meerdere labels die verwijzen naar de principes uit de beroepsethische Code.

De labeling maakt duidelijk waar klagers aanstoot aan nemen, zonder dat dit betekent dat de klachten op (al die) punten gegrond zouden zijn. Het maakt wel de gevoeligheden bij het publiek duidelijk. In de top vijf staan de categorieën waarheidsgetrouwe berichtgeving, respect voor het privéleven, ongegronde verdachtmakingen en beschuldigingen, wederhoor en wederwoord. Anders dan in 2019 waren er relatief weinig klachten over identificatie in gerechtelijke context, toen die categorie op de vierde plaats stond.

In bijna de helft van de klachten spreken klagers van foutieve berichtgeving, in ongeveer een derde van schending van de privacy of van ongegronde verdachtmakingen of beschuldigingen. Daarna volgen gebrek aan wederhoor vóór of wederwoord ná publicatie of uitzending van een artikel of reportage. Opvallend was het hoge aantal klachten over het recht op vergetelheid, maar die kwamen allemaal van dezelfde klager.

Tabel 3

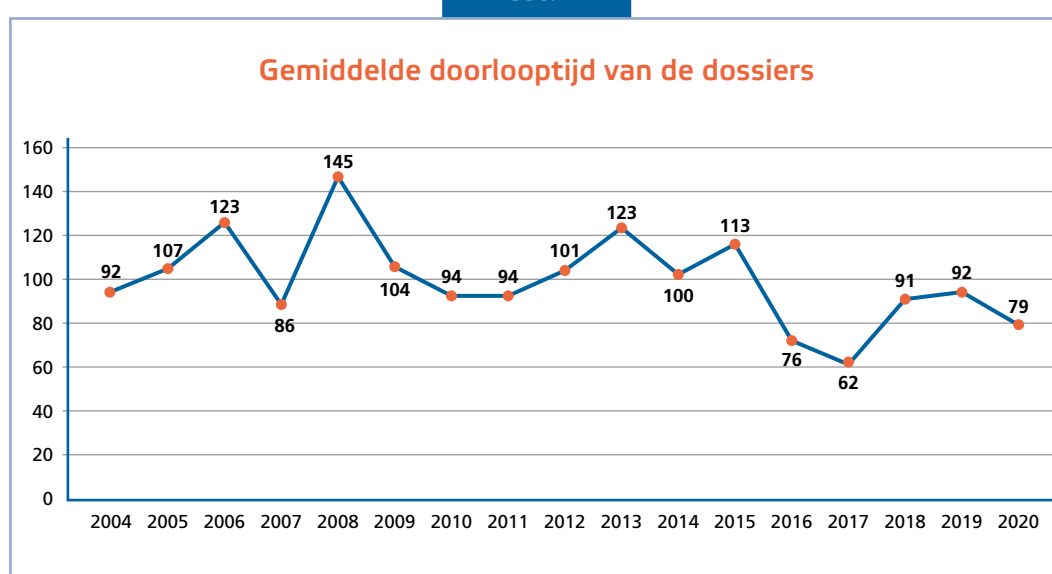

Afgehandelde dossiers

Doorlooptijd

In 2020 werden 83 dossiers volledig afgewerkt, met een gemiddelde doorlooptijd van 79 dagen, weekends en feestdagen niet inbegrepen. Dossiers die minnelijk geregeld werden, namen gemiddeld 28 dagen in beslag. Dossiers die leidden tot een uitspraak werden afgehandeld in gemiddeld 122 dagen, wat nagenoeg even snel is als de 127 dagen van 2019. Minnelijke regelingen nemen vanzelfsprekend minder tijd in beslag dan uitspraken, die gebonden zijn aan opeenvolgende procedurestappen.

Tabel 4

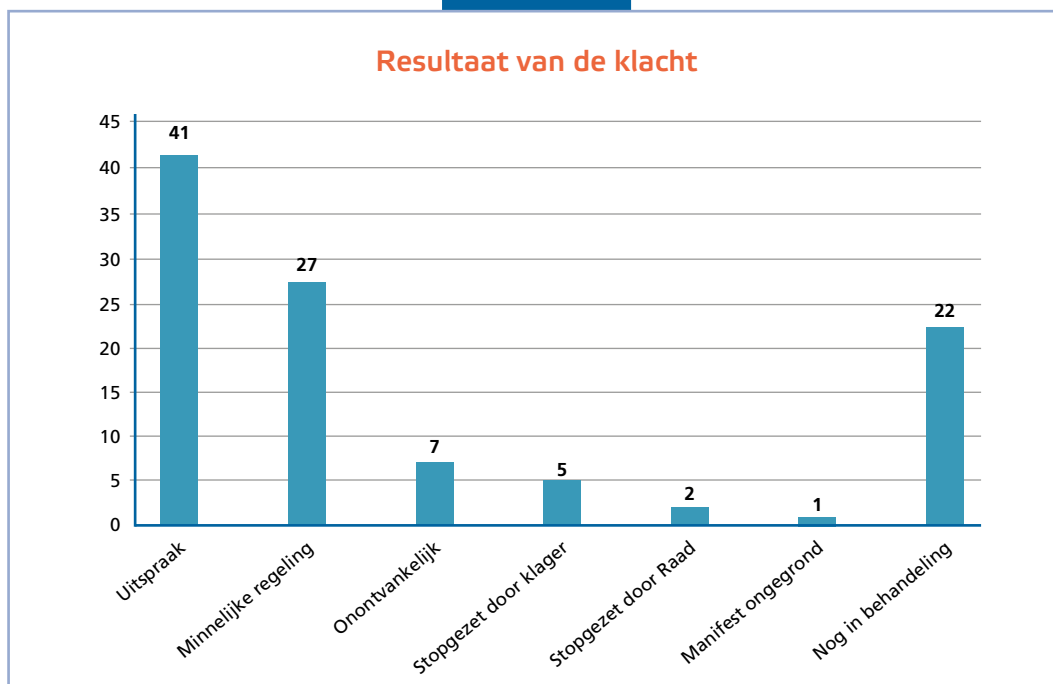

Aard van de afhandeling

De meeste dossiers leiden tot een minnelijke regeling of een uitspraak, maar klachten kunnen ook onontvankelijk of manifest ongegrond zijn. In 2020 verklaarde de Raad zeven klachten onontvankelijk, waarvan vijf wegens gebrek aan persoonlijk belang, een omdat klager niet wilde dat zijn naam werd doorgegeven aan de tegenpartij (krant/website) en een laatste om diverse redenen: ze werd laattijdig ingediend, ging niet over beroepsethiek maar over redactionele keuzes en klager kon onvoldoende persoonlijk belang aantonen.

Daarnaast werden zeven klachten stopgezet, waarvan vijf door de klagers zelf en twee door de Raad. In die laatste twee gevallen reageerde klager, ondanks aandringen, niet op vragen van de secretaris-generaal om verduidelijking over de status van zijn klacht, waarop de Raad besliste om de procedure stop te zetten. Ten slotte verklaarde de Raad, volgens een versnelde procedure voorzien in het werkingsreglement, één klacht manifest ongegrond.

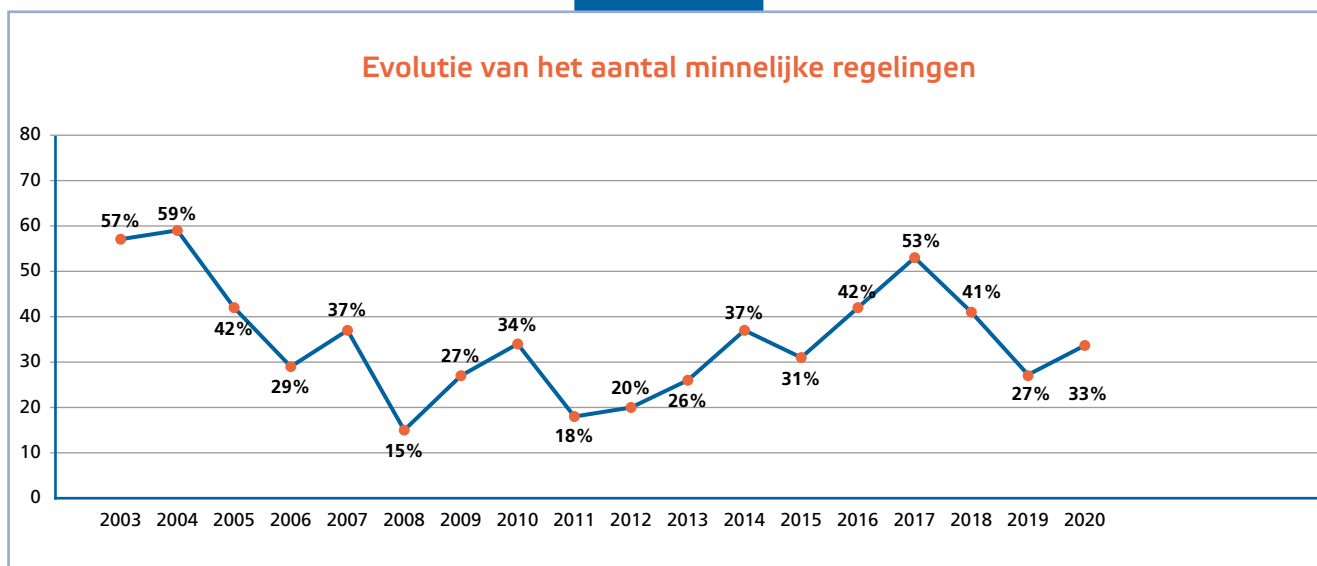
Tabel 5

Minnelijke regeling

27 klachten werden minnelijk geregeld, wat neerkomt op een derde van de afgehandelde dossiers en wat precies overeenkomt met het gemiddelde aantal minnelijke regelingen van de afgelopen achttien jaar. Bij het begin van elke procedure biedt de ombudsman de mogelijkheid tot bemiddeling aan, wat de eerste bedoeling is van de Raad. Beide partijen en de ombudsman kunnen een inhoudelijk voorstel doen om de klacht te regelen, maar een resultaat is er uiteraard pas als beide partijen akkoord gaan. Zo niet doet de Raad een uitspraak.

Tabel 6

In geval van een minnelijke regeling doet de Raad geen uitspraak over de klacht. Het betekent evenmin dat de journalist of de hoofdredactie een fout erkent. In sommige gevallen gebeurt dat wel, maar lang niet altijd. Minnelijke regelingen helpen om het geschonden vertrouwen tussen de klager en de journalist of het medium te herstellen, wat de Raad als zijn eerste opdracht beschouwt.

Minnelijke regelingen gaan niet over schadevergoedingen of financiële compensaties. Ze zijn inhoudelijk van aard en nemen uiteenlopende vormen aan, zoals blijkt uit tabel 7. Aangezien een minnelijke regeling meerdere elementen kan bevatten, ligt de som van de aantallen hoger dan 27.

Tabel 7

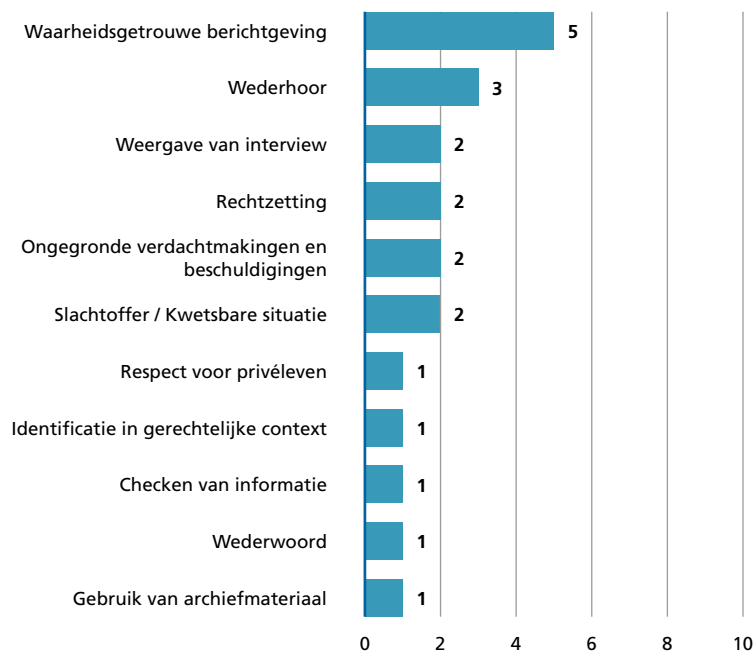

Uitspraak

De Raad voor de Journalistiek deed in 2020 41 uitspraken, waarbij hij 13 klachten gegrond of deels gegrond en de overige 28 ongegrond verklaarde. De Raad stelde dus in 13 gevallen een inbreuk op de journalistieke beroepsethiek vast. Tabel 8 geeft een overzicht van de redenen voor de gegronde klachten. Aangezien er soms meerdere redenen zijn, ligt de som van de aantallen hoger dan 13.

Tabel 8

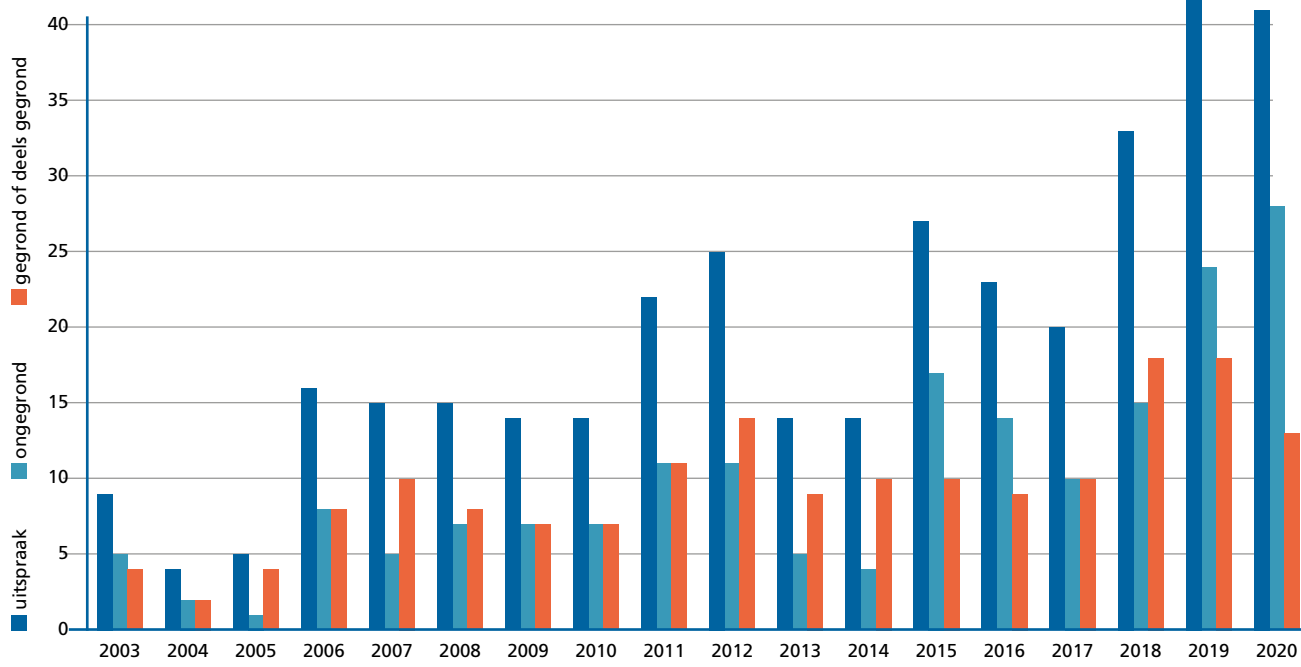
Motivering van (deels) gegronde klachten

De Raad deed van 2003 tot en met 2020 over 353 klachten een uitspraak. In 172 gevallen verklaarde hij de klacht gegrond of deels gegrond, in de overige 181 ongegrond.

Tabel 9

Evolutie van de aard van de uitspraken

Vragen

De ombudsman ontving in 2020 172 vragen, meer dan ooit voordien. 122 vragen kwamen van particulieren, 26 van organisaties, 16 van journalisten en 8 van studenten.

Bijna tachtig procent van de vragen gingen over journalistieke ethiek, zes procent over de opdracht en werking van de Raad voor de Journalistiek en in vijf procent van de gevallen zochten vraagstellers juridisch advies. De overige vragen gingen over andere, uiteenlopende onderwerpen. In ruim een derde van de gevallen stelde de vraagsteller een vraag over een artikel of reportage waarin hij zelf aan bod kwam.

Raadszittingen en commissievergaderingen

De voltallige Raad heeft in 2020 negen keer vergaderd, een keer minder dan normaal. De bijeenkomst van maart viel weg door de lockdown. Daarnaast vergaderde de Raad vanwege de coronamaatregelen vier keer via videoconferentie. Er waren gemiddeld 22 aanwezigen.

Tijdens de plenaire vergaderingen overloopt de ombudsman de lopende dossiers en de overeengekomen minnelijke regelingen en doet de Raad uitspraken over klachten. Die uitspraken worden voorbereid door rapporteringscommissies, waarin telkens drie raadsleden en de ombudsman zetelen.

Die commissies houden een hoorzitting waarop de partijen, na de schriftelijke procedure, hun standpunt ook mondeling kunnen toelichten. Deze zittingen bieden aan beide partijen het voordeel om hun argumenten nader toe te lichten en onduidelijkheden uit te klaren. Daarbij is het een absolute meerwaarde als, van de kant van de media, de journalist in kwestie zelf meepraat, omdat hij of zij vaak de enige is die op de hoogte is van bepaalde informatie of van het antwoord op vragen van raadsleden. Leden van de Raad krijgen door de hoorzittingen een beter inzicht in de standpunten van de partijen.

In 2020 waren er hoorzittingen over 33 klachten. In negen gevallen was slechts één van de twee partijen aanwezig. In zeven van die negen gevallen bleef telkens dezelfde klager afwezig die tegen zeven media een klacht had ingediend, in de overige twee gevallen daagde het medium niet op. Hoorzittingen zijn de regel, alleen als beide partijen ervan afzien, wordt er geen hoorzitting georganiseerd.

Nieuw lid in de Raad voor de Journalistiek

De Raad voor de Journalistiek verwelkomde in 2020 een nieuw lid, Heidi Waem. Ze is advocaat aan de balie te Brussel en is nieuw in de groep van de toegevoegde leden, die de samenleving of het publiek vertegenwoordigen. Heidi Waem vervangt Katrien Stragier, die wegens tijdsgebrek ontslag nam.

| Heidi Waem

Vergadering via videoconferentie van de Raad voor de Journalistiek van 12 november 2020
Rij 1: Hubert Van Humbeeck, Pieter Knapen, Viviane De Cock, Flip Voets, Saskia Laurent
Rij 2: An Brouckmans, Karin Genoe, Anouk Devenyns, Leen Uyterhoeven, Stefaan Michiels
Rij 3: Paul Geerts, Luc De Smet, Gie Van Roosbroeck, Steven De Bock, Tim Pauwels
Rij 4: Werner Smeuninx, Lucie De Zutter, Diane Waumans, Frederik De Swaef, Peter Marx
Rij 5: Karen Van Brabant, Louis Weenen, Steve Paulussen, Ivan Cornelissen, Marian Kin

© Photo News – Persconferentie van de Italiaanse premier Giuseppe Conte over een versoepeling van de coronamaatregelen (Rome – 16/05/2020)

De Raad op het internationale forum

De ombudsman vertegenwoordigt de Raad voor de Journalistiek naar buiten. Naast het geven van lezingen en gastcolleges neemt hij deel aan overleg, debatten en conferenties, zowel nationaal als internationaal. Lezingen en debatten stonden op een laag pitje door de coronamaatregelen, maar gastcolleges via videoconferentie konden wel doorgaan, en videoconferenties en webinars boden een alternatief voor overleg op internationaal niveau.

Media Councils in the Digital Age

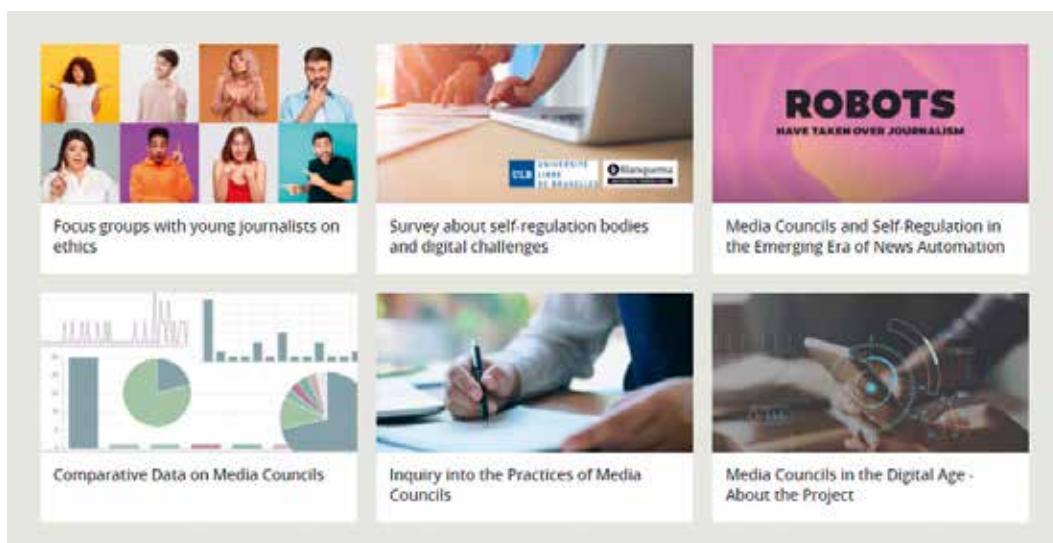
Internationaal neemt de Raad voor de Journalistiek deel aan een consortium dat persraden op Europees niveau beter bekend wil maken en op de kaart zetten. Het project, Media Councils in the Digital Age, wordt mee gefinancierd door de Europese Commissie. De eerste fase liep eind 2020 af. Naast de Raad nemen de Franstalige raad van België (CDJ) en de pers- en mediaraden van Duitsland, Finland, Ierland en Oostenrijk deel, samen met de European Federation of Journalists en twee universiteiten (ULB uit België en Blanquerna - Universitat Ramon Llull uit Spanje). Het project is eind 2020 met een jaar verlengd, weliswaar zonder deelname van de Ierse persraad, die om financiële redenen moest afhaken.

Alle informatie over het project is te vinden op de nieuwe website presscouncils.eu. Dat is meteen ook de nieuwe thuisbasis van de Alliance of Independent Press Councils of Europe (AIPCE). De site bundelt alle informatie en linkt door naar de sites van de leden van AIPCE.

Vergelijkend onderzoek naar de organisatie en werking van persraden

In het kader van het EU-project deed de Raad voor de Journalistiek voor het eerst op Europees niveau een vergelijkend onderzoek naar de opdracht, organisatie en werking van persraden. Het is het eerste onderzoek dat zo veel persraden samen onder de loep neemt.

De studie is uitgevoerd door dr. Raymond Harder van de Universiteit Antwerpen. Hij onderzocht 24 persraden en 4 commissies die in de schoot van een journalistenvereniging of vereniging van mediaorganisaties klachten over beroepsethiek behandelen. De resultaten zijn gebundeld in een dataset en een syntheseartikel, raadpleegbaar op presscouncils.eu.

Research-pagina op presscouncils.eu met het vergelijkend onderzoek naar persraden van Raymond Harder

Dataset

Grasduinen in de interactieve dataset levert een hoop informatie op over de organisatie, werking en financiering van persraden. Wie zijn hun leden? Hoe bewaren ze hun onafhankelijkheid? Hoe representatief zijn ze voor de sector? Werken ze voor alle mediatypes of is hun scope beperkt?

Grasduinen in de interactieve dataset op presscouncils.eu levert een hoop informatie op over de organisatie, werking en financiering van persraden.

Verder biedt het onderzoek gegevens over het aantal klachten en de klachtenprocedures. Hoe laag of hoe hoog is de drempel om een klacht in te dienen? Moet de klager een persoonlijk belang aantonen? Bestaat er een bemiddelingsprocedure? Welke checks en balances zijn ingebouwd om onafhankelijk te kunnen oordelen? Hoe worden de uitspraken gepubliceerd en gebeurt dat ook door de betrokken media?

De studie stelt ook de vraag of de betrokken persraden zich beperken tot klachtenbehandeling en zoomt in op hun impact en de rol die ze spelen in de verdediging van de persvrijheid. Ook de ethische codes komen beperkt aan bod, met speciale aandacht voor digitalisering en het gebruik van sociale media in de journalistiek. In de tweede fase van het project zal de Raad voor de Journalistiek, samen met de Finse persraad, een verdergaande, vergelijkende analyse van de ethische codes maken.

In zijn syntheseartikel zoomt Raymond Harder dieper in op enkele topics.

Personeelsbezetting

Wat personeelsbezetting betreft, leert het onderzoek dat er bij de Europese persraden ruwweg vier groepen te onderscheiden zijn. Kleine persraden, waartoe ook de Raad voor de Journalistiek behoort, hebben één tot drie personeelsleden in dienst, waarbij de afhandeling van klachten gecentreerd zit rond één betaalde werknemer, met variërende administratieve ondersteuning. De grote raden, uit de Scandinavische landen, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, hebben meerdere complaints officers in dienst voor de afhandeling van klachten.

De raden uit deze twee groepen kunnen rekenen op een structurele financiering en een vaste staf, wat hen onderscheidt van de persraden uit de Balkanlanden en Georgië. Die hebben weliswaar veel personeel in dienst, maar zijn afhankelijk van financiering op projectbasis door internationale organisaties en ngo's. Als die projecten aflopen, vallen ook de personeelsbudgetten weg. De Hongaarse persraad ten slotte heeft geen personeel in dienst en draait op de vrijwillige inzet van een aantal hoofdredacteurs.

Financiering en onafhankelijkheid

Wat financiering betreft, stelt Harder de vraag hoe persraden hun onafhankelijkheid bewaren tegenover hun geldschietters, waarbij de middelen kunnen komen van mediaorganisaties, overheden, ngo's en/of internationale organisaties. Vooreerst stelt hij vast dat lidmaatschap via koepelorganisaties van bijvoorbeeld kranten of magazines een buffer kan vormen tegen mogelijke beïnvloeding. Maar belangrijker, zegt hij, is de organisatiestructuur en het onderscheid tussen enerzijds de raad of de commissie die klachten behandelt, en anderzijds een raad van bestuur die verantwoordelijk is voor organisatie en financiering en zich onthoudt van inmenging in klachtendossiers.

Tegelijk bepalen de statuten of werkingsreglementen van zowat alle persraden dat de raadsleden hun werk in eer en geweten en in volle onafhankelijkheid moeten doen. In dat verband is het ook overal duidelijk dat raadsleden die op een of andere manier betrokken partij zijn bij een lopende zaak, zich moeten terugtrekken bij de beraadslaging en beslissing daarover, of dat ze gewraakt kunnen worden door de partijen.

In verschillende landen is er cofinanciering door de overheid. In landen waar overheden subsidiëren, zijn buffers ingebouwd, zoals indirecte financiering via een andere organisatie (Vlaanderen, Wallonië en Oostenrijk) of wettelijke bepalingen (Finland, Duitsland, Luxemburg, Québec en Zwitserland). Sommige Noord-Europese raden wijzen overheidssubsidies om principiële redenen af, sommige raden uit Balkanlanden overwegen het niet uit vrees voor corrumperende invloed, die met de huidige machthebbers niet louter theoretisch, maar reëel is.

Klachtenprocedure

Net als de Raad voor de Journalistiek behandelen de meeste persraden niet enkel klachten tegen leden, maar ook tegen niet-leden.¹ Een eerste overweging die deze raden in zulke gevallen moeten maken, is de vraag of de geïllustreerde publicatie, uitzending of post op sociale media onder de noemer 'journalistiek' valt. Net als de Raad voor de Journalistiek beoordelen ze dat geval per geval en formuleert geen enkele persraad een definitie van journalistiek.

Zestien persraden vragen geen persoonlijk belang van degene die een klacht indient, elf andere wel en een laatste vraagt het soms². De raden die een persoonlijk belang vragen, zoals de Raad voor de Journalistiek, hanteren brede definities en interpreteren het persoonlijk belang of de persoonlijke betrokkenheid doorgaans ruim.

Alle persraden maken de procedure om een klacht in te dienen zo makkelijk mogelijk, zodat het voor gewone burgers en complete leken mogelijk is om zonder problemen of hindernissen een klacht in te dienen.

Alle persraden maken de procedure om een klacht in te dienen zo makkelijk mogelijk. Ze houden de drempel laag, zodat het voor gewone burgers en complete leken mogelijk is om zonder problemen of hindernissen een klacht in te dienen. Overal zijn de procedures gratis. Bij 29% van de persraden moeten klagers eerst contact nemen met het betrokken medium voor ze een klacht kunnen indienen bij de raad, bij de overige 71% moet dat niet. Anonieme klachten worden nergens aanvaard, behalve in Hongarije en Oostenrijk, en in Oostenrijk alleen als de klachtencommissie expliciet akkoord gaat.

Checks and balances

Een belangrijke onderzoeksvraag van Raymond Harder is ook hoe persraden, als zelf-regulerende organen, de nodige checks and balances inbouwen en niet zomaar oordelen ten gunste van journalisten en media. Ten eerste, concludeert hij, zijn de persraden zich terdege bewust van dit issue en beseffen ze dat hun geloofwaardigheid, zowel bij journalisten als bij het publiek, afhangt van een faire procedure en een fair oordeel. Hun onafhankelijkheid moet blijken uit hun dagelijkse werking, waarop burgers en journalisten hen kunnen afrekenen.

¹ De raden van Denemarken, Finland, Ierland, Noord-Macedonië, Noorwegen, Slowakije en Impress in het Verenigd Koninkrijk behandelen geen klachten tegen niet-leden. In het Verenigd Koninkrijk zijn er twee persraden: Impress en IPSO (Independent Press Standards Organisation).

² Impress in het Verenigd Koninkrijk vraagt geen persoonlijk belang bij klachten over waarheidsgetrouwe berichtgeving, in alle andere gevallen wel.

Verder zijn de procedures tegensprekelijk. Bij alle persraden krijgen beide partijen uitgebreid de mogelijkheid om hun argumenten en standpunten schriftelijk en/of mondeling toe te lichten. In Nederland en Georgië zijn de hoorzittingen openbaar, in Noorwegen is de beraadslaging van de klachtencommissie openbaar.

Daarnaast speelt de samenstelling van het beslissende orgaan een rol bij het waarborgen van een faire procedure. In de meeste gevallen bestaat de raad of commissie die zich uitspreekt over klachten niet enkel uit journalisten en vertegenwoordigers van de media, maar ook uit toegevoegde of externe leden, zoals bij de Raad voor de Journalistiek. In een kleine minderheid van de gevallen bestaat er een mogelijkheid om op inhoudelijke gronden tegen een uitspraak van de klachtencommissie in beroep te gaan.

Wat uitspraken betreft, ziet Raymond Harder bij de onderzochte persraden een nagenoeg fifty-fifty verdeling tussen gegronde en ongegronde klachten. Hij ontving van 22 persraden gegevens voor 2018. Die 22 raden deden samen 1.856 uitspraken, waarvan ze er 869 of 47% deels of volledig gegrond en 987 of 53% ongegrond verklaarden. Harder besluit dat er geen structureel onevenwicht ten voordele van de ene of de andere partij bestaat.

“In de uitspraken over klachten bestaat er geen structureel onevenwicht ten voordele van de ene of de andere partij.”

Raymond Harder

Impact

Ten slotte stelt Harder de vraag naar de impact van persraden, waarbij transparantie centraal staat. De transparante werking van de raad zelf en de bereidheid van media om uitspraken over klachten tegen hen te publiceren, zijn van cruciaal belang. Daarnaast verwijst het onderzoek naar het belang van de representativiteit van de persraad voor de sector.

Het onderzoek van Raymond Harder toont aan dat de Raad voor de Journalistiek niet op een eiland werkt en dat zelfregulering in de journalistiek – tenminste in Europa – wijdverbreid is, al blijven er nog blinde vlekken. Maar ook dat is een van de doelstellingen van het project: input en ondersteuning bieden aan partners in landen waar nog geen persraad bestaat of waar persraden onder druk staan. Daarbij kan vermeld worden dat de Conseil de déontologie journalistique et de médiation in Frankrijk zijn eerste werkjaar achter de rug heeft en dat in Griekenland aftastende gesprekken plaatsvinden voor de oprichting van een persraad.

Gebruik van artificiële intelligentie en algoritmen in de journalistiek

De Finse persraad heeft in het kader van het Media Councils in the Digital Age project een onderzoek gedaan naar de mogelijke gevolgen van nieuwsautomatisering voor de journalistieke beroepsethiek en persraden. De studie is uitgevoerd door Lauri Haapanen, docent aan de universiteit van Jyväskylä.

Artificiële intelligentie kan in de verschillende fasen van het redactieproces aan bod komen. Maar Haapanen focust in zijn studie uitsluitend op de volledig geautomatiseerde productie van nieuwsartikels, waarbij het hele redactieproces – van selectie, over informatiegaring, redactie en illustratie tot publicatie – gebeurt op basis van algoritmen, zonder dat er een journalist aan te pas komt. Die techniek is al gangbaar voor de productie en updates van tabellen en grafieken, maar voor tekst gebeurt het nog nauwelijks, al zijn er enkele voorbeelden en experimenten met korte artikels over bijvoorbeeld sportwedstrijden, verkiezingsuitslagen en gevaarlijke punten in het verkeer.

“Betrouwbare data, sturing en transparantie zijn cruciaal in het proces van geautomatiseerde nieuwsproductie.”

Lauri Haapanen

In dat geautomatiseerde proces zijn volgens Haapanen drie elementen cruciaal: betrouwbare data, sturing en transparantie. De kwaliteit van het geproduceerde artikel (de output) hangt af van de kwaliteit van de data (de input). Systematisch gestructureerde en numerieke datasets zijn onontbeerlijk en daarvoor moeten journalisten samenwerken met experts uit andere domeinen.

Hetzelfde geldt voor de algoritmen, in de black box tussen input en output. Ook die worden niet geschreven door journalisten, maar door programmeurs en software specialisten. Maar noch voor journalisten, noch voor het publiek mogen ze in de black box blijven. Mediaorganisaties en redacties mogen de sturing (conceptualisering, ontwikkeling, beheer enz.) en de verantwoordelijkheid over algoritmen niet overlaten aan programmeurs alleen. Journalisten moeten mee in de cockpit zitten, want ook achter algoritmen zitten journalistieke keuzes.

Mediaorganisaties en redacties mogen de sturing en de verantwoordelijkheid over algoritmen niet overlaten aan programmeurs alleen, journalisten moeten mee in de cockpit zitten.

Ten slotte heeft ook het publiek recht op transparantie. Journalisten en redacties moeten transparant zijn over hun bronnen en hun manier van werken en daar waar nodig ook over communiceren. Dat geldt ook voor het gebruik van artificiële intelligentie en algoritmen bij de geautomatiseerde productie van nieuwsartikels. Haapanen trekt deze vereiste overigens door naar personalisering van nieuws. Ook die moet transparant zijn. De nieuwsgebruiker heeft het recht om te weten of en in welke mate nieuwsartikels die hij te zien krijgt of ontvangt gepersonaliseerd zijn, en hij moet daar mee over kunnen beslissen.

Lauri Haapanen ziet geen dringende nood aan nieuwe ethische richtlijnen of wijzigingen aan de werking van persraden of klachtenprocedures, maar roept wel op tot waakzaamheid op lange termijn. Want, zegt hij, het effect van technologische vooruitgang wordt vaak overschat op korte, maar onderschat op lange termijn.

In dat licht heeft de Raad voor de Journalistiek een commissie opgericht om na te gaan of het gebruik van artificiële intelligentie en algoritmen in de journalistiek noopt tot wijzigingen of aanvullingen aan de Code. De commissie zal het thema ruim bekijken en zich niet beperken tot volledig geautomatiseerde nieuwsproductie.

Webinar over de over impact van de coronacrisis op de werking van persraden

Ombudsman Pieter Knapen van de Raad voor de Journalistiek heeft in het voorjaar van 2020 een webinar georganiseerd over de impact van de coronacrisis op de werking van persraden. Zeventien Europese persraden namen deel. De webinar is te bekijken op presscouncils.eu.

Er kwamen uiteenlopende thema's en vragen aan bod, zoals het evenwicht tussen respect voor het privéleven en maatschappelijk belang in de berichtgeving over corona en Covid-19, de manier van berichtgeving over wetenschappelijk onderzoek en de behandeling van ziekten, en daarbij aansluitend vormen van verborgen reclame voor (pseudo-)geneesmiddelen.

Er was ook aandacht voor vormen van opdringerig handelen van journalisten ten aanzien van besmette personen of hulpverleners, voor sensationele berichtgeving en titels, en voor ofwel onvoldoende kritische ofwel te kritische berichtgeving ten aanzien van het beleid van overheden en andere maatschappelijke instanties.

Geen enkele persraad zag de noodzaak om zijn beroepsethische code of richtlijnen aan te passen naar aanleiding van de coronacrisis.

Naast deze topics kwam ook de beperkte of moeilijke toegang tot informatie en cijfers over de pandemie in sommige landen aan bod.

Geen enkele persraad zag de noodzaak om zijn beroepsethische code of richtlijnen aan te passen naar aanleiding van de coronacrisis. Voor alle deelnemers is het duidelijk dat de bestaande codes en richtlijnen voldoende duidelijke handvatten bieden aan journalisten voor hun dagelijkse praktijk, ook bij hun berichtgeving over corona en Covid-19.

Analyse van The Georgian Charter of Journalistic Ethics

Op vraag van de Raad van Europa en The Georgian Charter of Journalistic Ethics trad ombudsman Pieter Knapen op als extern expert voor de persraad in Georgië. De Georgische raad wilde zijn organisatie en werking laten doorlichten, wat leidde tot een uitgebreid rapport en dito videoconferentie met leden van de raad. The Georgian Charter is lid van de Alliance of Independent Press Councils of Europe en uitwisseling van expertise en ervaring zijn het DNA van de alliantie.

In zijn rapport omschrijft de ombudsman het Georgian Charter als een unilaterale organisatie met een meervoudige opdracht. Een unilaterale organisatie omdat enkel journalisten participeren, en geen media. Een meervoudige opdracht omdat het Charter naast klachtenbehandeling ook heel wat andere dingen doet, zoals de monitoring van berichtgeving op beroepsethische inbreuken, wat om diverse redenen moeilijk verenigbaar is met klachtenbehandeling waarbij ombudsman en persraad tussen de partijen staan.

Buiten Georgië doen alleen de persraden van Bosnië-Herzegovina, Noord-Macedonië en Albania aan mediamonitoring, wat overal samenhangt met hun model van financiering. Zij worden in grote mate gefinancierd op projectbasis door internationale organisaties en ngo's, die vlotter tijdelijke monitoringprojecten subsidiëren dan systemen van zelfregulering en klachtenbehandeling structureel te ondersteunen.

Pieter Knapen adviseerde het Charter om zijn organisatie te verruimen en zijn representativiteit te verhogen door mediaorganisaties te betrekken en te laten participeren, en om zijn focus te versmallen door zich in hoofdzaak bezig te houden met zelfregulering en behandeling van klachten, zoals de meeste persraden doen, met de suggestie aan de Raad van Europa om dat in een aanvangsfase voor enkele jaren financieel te ondersteunen.

© Belgamag – Eric Lalmand / Een fietser schouwt de verzamelde pers voor het Koninklijk Paleis naar aanleiding van verkennende gesprekken over de vorming van een federale regering (Brussel – 19/02/2020)

De Raad voor de Journalistiek heeft in 2020 41 uitspraken gedaan. Ze zijn hieronder thematisch geordend.

Waarheidsgetrouwe berichtgeving, weergave van bronnen

Ysebaert tegen Business AM

Gegron

Klager Clair Ysebaert was voorzitter van het kiescomité voor de voorzittersverkiezingen bij Open Vld. Die verkiezingen werden uitgesteld en Business AM schreef dat dit uitstel volgens het kiescomité van de partij eigenlijk onterecht was. Het artikel laat daarbij uitschijnen dat Ysebaert met de redactie van Business AM gesproken heeft, terwijl er geen gesprek geweest was. De citaten in het artikel komen uit een document dat Ysebaert als voorzitter van het kiescomité geschreven had. Business AM zegt dat het snel moest gaan en dat het in online journalistiek gangbaar is om eerst een korte versie met de essentie te publiceren en die vervolgens aan te vullen.

De Raad vindt tijdsdruk geen argument en noemt het journalistiek onzorgvuldig om te laten uitschijnen dat er een gesprek geweest is in plaats van te verwijzen naar het document. Verder legt de titel *“Voorzitter kiescomité Open Vld: ‘Uitstel kon in principe niet’”* Ysebaert woorden in de mond die hij niet gezegd heeft en die ook niet in het geschreven document staan. Dat is niet waarheidsgetrouw. De redactie heeft de titel en het artikel later aangepast, maar deze latere aanpassingen nemen de initiële inbreuken niet weg.

Waarheidsgetrouwe berichtgeving, rechtzetting, wederwoord

Imperbel tegen derijkstebelgen.be

Gegron

Het artikel gaat over de financiële resultaten van dakbedekkingsbedrijf Imperbel. De marketing manager van Imperbel wees de redactie op onnauwkeurigheden in het artikel over een product en over de aandeelhouders van het bedrijf. Ze gaf ook bijkomende, relevante, feitelijke informatie door over de winstcijfers van het bedrijf en de groep.

De hoofdredacteur van de rijkstebelgen.be liet in zijn mailverkeer met Imperbel weten dat hij bijkomende informatie wilde verwerken of eventuele fouten wilde rechtzetten, maar deed dat niet. Hij verwerkte de bijkomende informatie over het product en de winstcijfers niet en nam de bemerking over het aandeelhouderschap niet op in het betwiste artikel, terwijl hij dat wel deed in een archiefartikel.

Reygaerts en Van Moeffaert tegen Het Laatste Nieuws

Ongegron

Het artikel in de rubriek ‘Mijn geheim’ is het getuigenis van een man die vertelde dat hij ooit rijk was, maar zijn fortuin verloor en nu doet alsof hij nog rijk is. Klager omschrijft de man als een wanbetaler, die hem en anderen benadeelde. Hij vroeg de krant om een rechtzetting, maar die weigerde dat. Daarop diende hij een klacht in bij de Raad.

De journalist wil niet zeggen wie de anonieme getuige is, wat haar recht is. Klager van zijn kant brengt aannemelijke argumenten aan om de getuige te herkennen als de man die hem benadeeld zou hebben. Maar het is niet absoluut zeker of de journalist en klager over dezelfde persoon spreken.

De Raad wijst er in zijn uitspraak op dat een journalist ook bij een persoonlijk getuigenis een redelijke inspanning moet doen om de feiten te checken. Maar hij stelt tegelijk vast dat klager geen bewijzen voorlegt die aantonen dat er in het artikel feitelijke fouten zouden staan of dat er, binnen het specifieke format van het persoonlijk getuigenis, relevante feitelijke informatie achterwege is gelaten. Daarom is de klacht ongegrond.

Wijnbistro De Victorie tegen Het Laatste Nieuws

Deels gegrond

Het artikel is een recensie over Wijnbistro De Victorie in Linden, waarvan de journalist schrijft dat prijs en kwaliteit niet in verhouding staan.

De Raad kan zich niet uitspreken over de waarheidsgetrouwheid van een aantal feiten omdat de versies van klager en de journalist elkaar tegenspreken.

De quoteringen en de uitspraken van de journalist over onder meer de prijs-kwaliteitverhouding gebeurden in het kader van een restaurantrecensie, zoals duidelijk wordt aangegeven. In een recensie geniet de journalist een grotere mate van vrijheid om zijn mening te geven. Op dit punt is de klacht ongegrond.

Het staat wel vast dat de prijzen van de gerechten naast de recensie fout waren. De Victorie heeft dat gemeld aan de redactie, maar die heeft de fout niet loyaal rechtgezet, noch in de krant, noch op de website. Op dit punt is de klacht gegrond.

Dalle tegen Sceptr

Gegrond

Het artikel gaat over een blogpost die Vlaams minister van Brussel, Jeugd en Media Benjamin Dalle schreef op zijn persoonlijke website en Facebook.

De Raad weerlegt in zijn uitspraak het argument van Sceptr dat hij niet zou kunnen optreden in deze zaak omdat hij werkingsmiddelen krijgt van de Vlaamse overheid.

Wat de grond van de zaak betreft, is het artikel niet gepubliceerd als een standpunt of opiniestuk maar als feitelijke berichtgeving, wat Sceptr tijdens de hoorzitting heeft bevestigd. De Raad zegt dat de wijze waarop de journalist in zijn artikel over de blogpost bericht niet waarheidsgetrouw is, wat ook geldt voor de titel *“CD&V neemt het op voor allochtone relschoppers: ‘Voelen zich vergeten’”*, die de inhoud samenvat. Door citaten uit verschillende paragrafen van de blog op een bepaalde manier in te leiden en met elkaar te verbinden, doet de journalist uitschijnen dat passages die in realiteit over jongeren in het algemeen of jongeren in armoede gaan, betrekking zouden hebben op relschoppers in Anderlecht. Een journalist heeft het recht om conclusies te trekken uit feiten en gegevens, maar dat betekent niet dat hij citaten zodanig kan samenbrengen dat ze een wezenlijk andere betekenis krijgen dan in de oorspronkelijke tekst. Verder ontslaat een link in het artikel naar de blog van klager de journalist niet van zijn plicht om waarheidsgetrouw te berichten.

Ten slotte is er geen sprake van een loyale rechtzetting. Sceptr heeft de titel op de website twee keer aangepast, maar de inhoud van het artikel ongewijzigd gelaten. En de publicatie van een mail waarin een rechtzetting wordt gevraagd, is geen rechtzetting.

Waarheidsgetrouwe berichtgeving, ongegronde verdachtmakingen, wederhoor, privacy

N.S. en A.B. tegen De Morgen

Ongegrond

Het artikel brengt vier getuigenissen over ouderverstoting, waarbij een van de getuigen de ex-partner van N.S. en adoptievader A.B. is. Klaagster N.S. zegt dat het artikel de privacy schendt, niet strookt met de waarheid en ongegronde beschuldigingen uit. Maar zij en haar advocaat duiden geen feitelijke fouten of ongegronde beschuldigingen aan in het artikel. Verder zijn klaagster en haar dochter in ruimere kring en voor de doorsnee lezer van de krant niet herkenbaar. Ten slotte was wederhoor niet nodig omdat de uitspraken van de getuige ten aanzien van klaagster, die niet met naam wordt genoemd, geen ernstige beschuldigingen zijn die de eer en goede naam betreffen.

Noels tegen Het Laatste Nieuws

Deels gegrond

Het artikel gaat over de infiltratie van het verzet tegen de coronamaatregelen door extreemrechts en neonazi's en meldt dat klagster zich als medeorganisator opwierp van een vrijdelde betoging tegen de lockdown.

Volgens de Raad maakt de krant aannemelijk dat de feiten en gegevens in het artikel op basis van verschillende bronnen gecheckt en waarheidsgetrouw weergegeven zijn. De Raad zegt ook dat het privéleven van klagster niet geschonden is en dat het geoorloofd was om haar voornaam, eerste letter van haar familienaam, woonplaats en politieke voorkeur te vermelden. Op deze punten is de klacht ongegrond.

De klacht is wel gegrond wat wederhoor betreft. De figuur van klagster bekleedt een centrale rol in het artikel en de titel en het artikel linken haar aan neonazisme, waarmee de krant een ernstige beschuldiging uitbrengt die de eer en goede naam betreft. Daarom had de journalist klagster voor publicatie een loyale kans op wederhoor moeten bieden.

Waarheidsgetrouwe berichtgeving, voorinzage, privacy

Touring tegen De Tijd

Ongegrond

Naar aanleiding van de 125ste verjaardag van Touring schetst het artikel een profiel van de organisatie. Volgens de Raad maakt de journalist aannemelijk dat hij de feiten en gegevens die aan bod komen in het artikel aan de hand van verschillende documenten en gesprekken grondig heeft gecheckt. Op basis daarvan heeft hij een kritische analyse gemaakt van Touring, wat zijn recht is. Dat Touring sommige passages aanstootgevend vindt, betekent niet dat de journalist te kwader trouw heeft gehandeld, zoals klager zegt, of dat er een beroepsethische fout is gemaakt. Verder is de Raad van oordeel dat het privéleven van de bestuurders van Touring niet geschonden is en dat afspraken over voorinzage correct en loyaal zijn nageleefd. De journalist heeft rekening gehouden met alle feitelijke onnauwkeurigheden waarop Touring gewezen had en de Raad wijst erop dat voorinzage niet dient om de tekst, met de verhaallijn, toon, interpretatie en analyse van de journalist, te herschrijven.

Waarheidsgetrouwe berichtgeving, wederhoor

Flancco tegen RTV

Gegrond

De reportage laat een man aan het woord die vertelt dat hij gecontacteerd werd door het bedrijf Flancco om rookmelders bij hem te komen plaatsen, terwijl hij die niet besteld had. De rookmelders waren echter wel besteld door zijn zoon, tevens eigenaar van de woning, wat niet wordt vermeld.

De intro van de reportage heeft het over 'een man die waarschuwt voor agressieve verkoop van rookmelders', de journalist spreekt in zijn commentaar over 'ondoorzichtige praktijken', en de bewoner die zijn verhaal doet, spreekt van 'bedrog op zeer grote schaal'.

De redactie en de journalist hebben Flancco niet gecontacteerd, noch om het verhaal te checken, noch met het oog op wederhoor. Dat strookt niet met de principes over waarheidsgetrouw berichten en checken van informatie en over wederhoor. Gezien de ernstige beschuldigingen die de eer en goede naam betreffen, had RTV Flancco vóór uitzending van de reportage een kans op wederhoor moeten bieden.

Ongegronde verdachtmakingen, wederhoor, privacy

Van Dijck tegen P-Magazine.be

Deels gegrond

Klager Kris Van Dijck was op het moment van publicatie voorzitter van het Vlaams Parlement. De artikels gaan over zijn tussenkomst als parlements lid bij de federale minister van Werk voor een escortdame met wie hij volgens de artikels 'meer dan een prostituee-klantenrelatie' had.

De Raad is van oordeel dat het maatschappelijk belang van de berichtgeving opweegt tegen het privébelang van klager en dat de privacy van klager niet geschonden is. De klacht is op dit punt ongegrond.

Wat de overige punten betreft is de klacht wel gegrond. De Raad is van oordeel dat de indruk van fraude wordt gewekt door de combinatie van de suggestieve titel van het eerste artikel "*Vlaams Parlementsvoorzitter betaalde meisje van plezier met uw centen*" met een aantal zinnen in het artikel. Die zinnen kunnen de indruk wekken dat klager op de hoogte was van een mogelijke frauduleuze constructie op het moment dat hij contact nam met de minister, wat de Raad niet kan uitmaken, maar wat P-Magazine ook niet aannemelijk maakt. Ook de titel dat klager een meisje van plezier betaalde met belastinggeld, wordt op geen enkele manier gestaafd door de inhoud van het artikel en ook hiervoor haalt de journalist geen elementen aan die dit kunnen onderbouwen, terwijl het om ernstige verdachtmakingen gaat. De Raad is van oordeel dat de klacht op dit punt gegrond is.

De klacht is ook gegrond wat wederhoor betreft omdat de journalist klager vóór publicatie geen kans heeft gegeven om te reageren, wat nochtans essentieel was gezien de ernstige beschuldigingen die de eer en goede naam betreffen.

Ongegronde verdachtmakingen, wederhoor

Hubertus Vereniging Vlaanderen tegen TV Limburg

Ongegrond

In de reportage over de verdwijning van wolvin Naya zegt de directeur van het Natuurhulpcentrum in Oudsbergen dat hij, zonder het te kunnen bewijzen, zeker is dat Naya doodgeschoten is door jagers. Klager neemt aanstoot aan de reportage wegens het gebrek aan journalistieke omkadering en het gebrek aan wederhoor.

De Raad ziet geen probleem met de omkadering van de reportage en zegt dat het principe van wederhoor voor uitzending niet van toepassing was, omdat de reportage ging over jagers in het algemeen en niet over een specifiek identificeerbare persoon, vereniging of organisatie. De reportage vermeldt ook dat het niet zeker is of wolvin Naya dood is, waarmee ze andere pistes openlaat. Ten slotte maakt de reportage deel uit van een lopend nieuwsverhaal en heeft TV Limburg in de eerstvolgende uitzending jagers, bij monde van een vertegenwoordiger van Hubertus Vereniging Vlaanderen, de kans gegeven om te reageren.

Van der Veken Vyncke tegen VRT / Radio 1 / Byloo

Ongegrond

Klager Wolfgang Van der Veken Vyncke is vicepreses van studentenvereniging KVHV (Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond). Hij zei in De Afspraak op Canvas dat er geen banden zijn tussen KVHV en Schild & Vrienden en dat hij geen lid was of is van deze vereniging. Radiopresentator Vincent Byloo raadde hem aan om nog eens goed te kijken naar de Pano-reportage over Schild & Vrienden en de Facebookpagina van die organisatie en draaide vervolgens 'Liegebeest' en 'Little Lies', met daarop de uitspraken van Van der Veken Vyncke gemonteerd. Van der Veken Vyncke zegt dat Byloo hem belachelijk maakte en beschuldigde zonder kans op wederhoor.

De klacht is ongegrond. Het gaat om satire waarin Byloo, in zijn eigen ludieke en spottende stijl, de uitspraken van Van der Veken Vyncke in een lopend maatschappelijk debat confronteert met gegevens die klager niet tegensprekt. Als auteur van een cartoon of column, zegt de Raad, geniet een journalist een grotere mate van vrijheid om zijn mening te geven en om conclusies te trekken uit de feiten dan in feitelijke berichtgeving, daarbij inbegrepen de vrijheid om feiten of uitspraken humoristisch, met overdrijving en provocerend op de korrel te nemen of ermee te spotten.

Ongegronde verdachtmakingen

Michael Jackson Enterprise tegen Standaard.be & DS Avond

Ongegrond

Het artikel gaat over het beleid van radiostations tegenover de muziek van Michael Jackson en stelt de vraag wie had kunnen denken dat het moeilijk zou worden om zijn muziek op de radio te draaien. Fanclub Michael Jackson Enterprise zegt dat de journalist aanneemt dat Jackson schuldig is aan kindermisbruik, terwijl hij onschuldig werd verklaard.

De Raad zegt in zijn uitspraak dat klager verwacht dat de journalist onderzoek zou voeren naar de schuld of onschuld van Jackson, maar dat is binnen de context van dit artikel niet aan de orde. Het artikel gaat niet over de mogelijk door Jackson gepleegde feiten, maar over de reacties van radiostations op een documentaire (Leaving Neverland) die internationaal ophef veroorzaakte. Bovendien vermeldt het artikel dat Jackson bij eerdere beschuldigingen een minnelijke regeling trof en werd vrijgesproken.

Bouwbedrijf dhulst' tegen De Standaard

Ongegrond

Bouwbedrijf dhulst' tegen Belga

Ongegrond

Bouwbedrijf dhulst' tegen Het Nieuwsblad en Nieuwsblad.be

Ongegrond

Bouwbedrijf dhulst' tegen GVA.be

Ongegrond

Bouwbedrijf dhulst' tegen Tijd.be

Ongegrond

Bouwbedrijf dhulst' tegen DeMorgen.be

Ongegrond

De artikels gaan over contracten die toenmalig algemeen directeur Peter Claes van de VRT sloot met externe partijen. Ze hebben het onder meer over een duur contract met een freelanceregisseur en schrijven dat die regisseur zijn villa liet bouwen door bouwbedrijf dhulst' van de echtgenote van Claes. De Standaard kwam als eerste met dit bericht. De andere media verwijzen hiernaar of bouwen erop voort met reacties van de VRT, de vakbonden en Audit Vlaanderen. De echtgenote van Claes zegt dat de artikels haar bedrijf onterecht in opspraak brengen.

De Raad verklaarde de zes klachten ongegrond. Dat Claes een exclusiviteitscontract sloot met de freelanceregisseur en dat de regisseur zijn villa werd gebouwd door bouwbedrijf dhulst' van de echtgenote van Claes, wordt niet betwist en het is journalistiek geoorloofd om feiten, die door hun combinatie opmerkelijk zijn, naast elkaar te plaatsen. De artikels uiten bij deze vaststelling geen ongegronde verdachtmakingen of beschuldigingen tegenover bouwbedrijf dhulst', waarover sprake in artikel 25 van de Code.

Bouwbedrijf dhulst' tegen HLN.be

Gegrond

Dit artikel gaat, net als de hierboven vermelde artikels, over het contract dat toenmalig algemeen directeur Peter Claes van de VRT sloot met een freelanceregisseur en over de reactie van de socialistische vakbond daarop. Bij het artikel staat een foto van klaagster, eigenaar van bouwbedrijf dhulst', met als bijschrift: *'Ook bouwbedrijf D'Hulst, geleid door de vrouw van Claes, komt in opspraak'*. Klaagster zegt dat het artikel en de foto haar bedrijf onterecht in opspraak brengen.

Deze klacht verklaarde de Raad wel gegrond. De link tussen de inhoud van het artikel en de erbij gepubliceerde foto is volkomen onduidelijk. Klaagster en haar bedrijf komen nergens in het artikel ter sprake en het artikel brengt geen enkel element aan dat het bijschrift bij de foto duidt of onderbouwt. Op die manier maakt het artikel het bedrijf verdacht zonder enige aanwijzing wat de grond daarvoor zou kunnen, wat ingaat tegen het principe dat een journalist geen ongegronde verdachtmakingen uit.

De redactie heeft het bijschrift en de foto verwijderd, maar dat doet niets af aan de oorspronkelijke publicatie ervan. Bovendien heeft de redactie niet vermeld dat het artikel werd aangepast, wat nochtans nodig was, gezien de ernst van de wijziging.

Weergave van interview

Stegen tegen Het Belang van Limburg

Deels gegrond

Het artikel gaat over de politiek in Eigenbilzen, een kerkdorp van Bilzen, waar de gemeenteraadsverkiezingen moesten worden overgedaan en waar de oude tweespalt van tijdens de Tweede Wereldoorlog nog niet helemaal verteerd is. De journalist citeert klager dat zijn moeder wit was en zijn vader een zwarte, maar klager betwist dat hij dat gezegd heeft.

De Raad is van oordeel dat de journalist onvoldoende aannemelijk maakt dat klager het citaat als zodanig en in die bewoordingen heeft uitgesproken. De klacht is gegrond op dit punt.

Klager neemt ook aanstoot aan de vermelding dat hij tijdens het interview geëmotioneerd raakte. Op dit punt is de klacht ongegrond omdat het geoorloofd is om de emoties van een geïnterviewde weer te geven.

Gebruik van archiefmateriaal

Van Lancker tegen Het Laatste Nieuws

Gegrond

Klager is docent aan de KU Leuven. Het artikel citeert hem naar aanleiding van een beslissing van Zorg Leuven om anticonceptie terug te betalen aan alle leefloners. Het citaat komt uit een archiefartikel van De Morgen over een eerdere beslissing van het OCMW van Gent.

De Raad is van oordeel dat Het Laatste Nieuws bij de overname van het oude citaat uit De Morgen onvoldoende rekening heeft gehouden met de verschillende context van beide artikels, waardoor de citaten in Het Laatste Nieuws niet de mening van klager over de maatregel in Leuven weergeven. Het Laatste Nieuws wekt verder de indruk dat de krant klager geïnterviewd heeft, wat niet het geval was.

Onderscheid tussen feiten en opinies

Freilich tegen De Morgen

Ongegrond

Het artikel gaat over de kritiek binnen N-VA op Kamerlid Michael Freilich, omdat hij in zijn kantoor in het parlement een joodse kandelaar had aangestoken in het kader van Chanoeeka, het Joodse feest van het licht. Enkele vooraanstaande en minder bekende leden van N-VA zeggen onder meer dat er wat extra werk is aan Freilich en dat ze wisten dat hij voor de buitenbaan zou kiezen, maar dat hij in dit geval wel wat ver afdrijft.

Klager maakt bezwaar tegen de titel van het artikel omdat die volgens hem enkel de opinie van de journalist weergeeft. De titel luidde: *"Freilich: een ongeleid projectiel binnen N-VA. Na filmen in gesloten commissie nu godsdienst belijden in parlement."* De Raad is van oordeel dat de titel strookt met de inhoud van het artikel. Hij geeft de inhoud kort, bondig en samenvattend weer om zo de aandacht van de lezer te trekken, wat eigen is aan titels.

Privacy

E.V.S. tegen Het Laatste Nieuws en HLN.be

Ongegrond

Het artikel gaat over de man die in mei 2019 de speurders naar de moordenaar van Julie Van Espen leidde en nu zelf terechtstaat voor een gewapende overval. Op een foto bij het artikel staan de man, zijn twee kompanen en een vrouw in beige jas (klaagster) aan de rechtbank in Leuven. Klaagster neemt aanstoot aan de foto.

De klacht is ongegrond omdat klaagster onherkenbaar is op de foto. Haar gelaat is volledig geblurd en op een doeltreffende manier onherkenbaar gemaakt. Ook haar jas maakt haar niet herkenbaar en haar naam of initialen worden nergens vermeld.

T.M. en T.A. tegen Het Laatste Nieuws

Ongegrond

Het artikel gaat over ViaVia-reiscafés. Bij het artikel staat een foto van het café in Jogjakarta, Indonesië, waarop ook klagers staan. Klagers zeggen dat de foto hun privacy schendt.

De klacht is ongegrond. De journalist heeft de foto gekregen van de uitbaatster van het café en kon er volgens de Raad redelijkerwijs en te goeder trouw van uitgaan dat hij ze als zodanig kon publiceren. Verder is een café een voor het publiek toegankelijke ruimte en zoomt de foto niet in op klagers. Ze geeft een algemeen beeld met dertien mensen in het café. De inhoud van het artikel en de foto zijn ook niet controversieel. Daarom is de gepubliceerde foto niet in strijd is met de principes van de Code over beelden op openbare of voor de pers toegankelijke plaatsen.

H.P. tegen Het Laatste Nieuws en Selis

Deels gegrond

Het artikel gaat over een man van 63 die pas twee maanden na zijn overlijden gevonden werd in zijn sociale woning in Sint-Truiden.

Het thema van het artikel is zonder meer van maatschappelijk belang, maar de vermelding van de naam en de voornaam van het slachtoffer voegt daaraan niets toe en strookt niet met de principes over identificatie van slachtoffers, en ook gegevens over zijn ziekte en gezondheid behoren tot het privéleven. Anderzijds was de foto van de woonblokken en de vermelding van de straatnaam binnen de gegeven context wel verantwoord.

X tegen Van Hemeledonck

Ongegrond

De klacht gaat niet over een uitgezonden reportage, maar over een telefoongesprek van de journalist, die klaagster belde met het oog op een geplande reportage naar aanleiding van de eerste verjaardag van een moordzaak. Klaagster spreekt van een inbreuk op haar privacy.

De klacht is ongegrond. De journalist heeft het telefoonnummer van klaagster gevonden via haar contacten en heeft haar eenmalig gebeld, wat geoorloofd is en behoort tot het normale journalistieke werk. Geen van beide elementen zijn een schending van het privéleven. Hetzelfde geldt voor het feit dat de journalist op de hoogte was van gegevens uit het gerechtelijk onderzoek, zoals de vermelding van de naam klaagster en de mogelijke omschrijving 'cruciale getuige', en voor het feit dat hij in het telefoongesprek naar die gegevens verwezen heeft. De journalist heeft klaagster gecontacteerd om deze gegevens af te toetsen, wat journalistiek correct is.

De Beuckeleer en Vanstallen tegen VRT / Eén / Spoed 24/7

Gegrond

Klager werd na een val in de Dijle opgenomen op de spoedafdeling van Gasthuisberg in Leuven. De reportage over zijn opname werd twee jaar en acht maanden later uitgezonden in de reeks Spoed 24/7.

Bij zijn opname in het ziekenhuis ondertekende klager een toestemmingsformulier, maar het productiehuis maakt niet aannemelijk dat klager op dat moment voldoende geïnformeerde toestemming kon geven. In de volgende fases van het productieproces werd hij telkens door andere medewerkers van het productiehuis gecontacteerd. Hij uitte verschillende keren zijn voorbehoud om de beelden te bekijken en om mee te werken aan de uitzending. Over de vraag of hij toestemming gaf voor uitzending van de beelden, lopen de versies van klager en het productiehuis uiteen. Dat verschil in interpretatie kan volgens de Raad worden toegeschreven aan de telkens wisselende contactpersonen gedurende de lange periode tussen opname en uitzending, waardoor klager gedurende dat proces, met zeer lange tussenpozen, geen vast aanspreekpunt of geen vertrouwenspersoon had voor eventuele bedenkingen of bezwaren. Het productiehuis toont ook niet aan dat een brief over de nakende uitzending naar het juiste adres werd gestuurd. Door de combinatie van al deze elementen is de Raad van oordeel dat onvoldoende omzichtig is omgegaan met de kwetsbare situatie waarin klager zich als slachtoffer van een ongeval bevond.

Corens tegen ROB-tv

Ongegrond

De reportage gaat over de naleving van de coronamaatregelen op paasdag aan de basiliek van Scherpenheuvel, waar fietsers en wandelaars volgens de commentaarstem moeilijk afstand kunnen houden. Klagers, twee broers en hun vader, komen twee keer kort in beeld.

De reportage strookt met de principes over het maken en uitzenden van beelden op openbare plaatsen. De naleving van de coronamaatregelen is een thema van groot maatschappelijk belang en het is journalistiek verantwoord om dat in beeld te brengen. Klagers waren op uitstap met de fiets en hun betrokkenheid bij de inhoud van de reportage is duidelijk. De beelden, de intro en het commentaar zijn algemeen en niet beschuldigend ten aanzien van klagers.

Identificatie in gerechtelijke context

Caenepeel tegen Nieuwsblad.be

Ongegrond

Caenepeel tegen HLN.be

Ongegrond

De artikels gaan over voetballer Jinty Caenepeel, die zich voor de Brugse rechtbank moest verantwoorden voor een vechtpartij, en vermelden ook eerdere veroordelingen die hij opliep.

Gezien de publieke rol die hij speelde en speelt in het voetbalmilieu en gezien de mediabekendheid die hij in dat milieu geniet, kan Caenepeel beschouwd worden als een publiek figuur. Bij gerechtelijke verslaggeving is het geoorloofd om een publiek figuur, die verdacht wordt of veroordeeld werd, volledig te identificeren. Beide elementen zijn van toepassing. Daarom is de Raad van oordeel dat het geoorloofd was om klager in de artikels met naam en voornaam volledig te identificeren.

V.D. tegen HLN.be

Ongegrond

Het artikel gaat over een rechtszaak tegen de leden van een jeugdbende, waarvan klager een van de slachtoffers was. Hij werd in elkaar geslagen toen hij de daders om een joint vroeg. Hij zegt dat het artikel hem herkenbaar maakt terwijl zijn directe omgeving niet weet dat hij joints rookt.

De klacht is ongegrond. De beschrijving van de feiten en de vermelding dat klager aan de daders een joint had gevraagd, is aan bod gekomen tijdens de publieke rechtszitting en het is geoorloofd om dat in deze context te vermelden. Het artikel vermeldt geen naam, initialen, leeftijd of woonplaats en is in de gegeven context voldoende terughoudend met betrekking tot gegevens die klager als slachtoffer identificeerbaar kunnen maken.

B. tegen HBVL.be

Ongegrond

Het artikel gaat over het onderzoek naar de gijzeling van een jongen van 13 en focust op klager, die het brein zou zijn achter de gijzeling en wordt omschreven als een berucht moslimextremist.

De Raad zegt dat volledige identificatie van klager, met naam en foto, geoorloofd is. De ontvoering van een kind is een zaak van gewichtig maatschappelijk belang, de aanhouding van klager in deze zaak wordt niet betwist en door zijn eerdere vervolgingen in terrorismedossiers was klager al een publiek figuur.

Gezien de context van ontvoering en gijzeling van een jongen van 13 is het ook geoorloofd om in een profielschets van de verdachte te schrijven dat hij zelf vader is van vier kinderen en daarbij hun leeftijd te vermelden. Hetzelfde geldt voor de vermelding van de woonplaats en de foto van de woning, waar klager door de politie werd opgepakt.

X tegen Het Belang van Limburg en HBVL.be

Gegrond

X is de zoon van een van de hoofdverdachten in de hierboven vermelde gijzelingszaak. Het artikel vermeldt de naam van de vader, bekend uit twee terrorismedossiers, en schrijft dat verschillende van zijn familieleden zijn aangehouden, onder wie X, die in een jeugdinstelling werd geplaatst. Zijn advocaat vindt dat het artikel X onterecht identificeerbaar maakt.

De Raad is van oordeel dat identificatie van de vader van X geoorloofd is en dat het verantwoord is om de aanhouding van verschillende van zijn familieleden in de ontvoeringszaak te vermelden, ook de aanhouding en plaatsing van een minderjarig familielid. Maar juist omdat klager geplaatst is door de jeugdrechter, had de journalist omzichtiger moeten omspringen met de vermelding van een aantal gegevens. X is immers identificeerbaar door de combinatie van diverse elementen zoals de naam van zijn vader, zijn leeftijd, en in een eerder gepubliceerd artikel een foto van de gezinswoning. Dat strookt niet met de richtlijn bij artikel 23 over identificatie van minderjarigen in gerechtelijke context.

Recht op vergetelheid

Beel tegen Nieuwsblad.be

Ongegrond

De klacht gaat over de weigering van de redactie om twee familiefoto's van een viergeslacht, gepubliceerd in 2013 en 2015, offline te halen. Verwijzend naar het recht op vergetelheid vroeg klager om de foto's te verwijderen, maar de redactie wees die vraag af. Daarop diende hij een klacht in bij de Raad.

De Raad is van oordeel dat het maatschappelijk belang van het archief in dit geval zwaarder doorweegt dan de vraag van klager om de twee foto's te laten verwijderen. Het maatschappelijk belang van het archief geldt voor het geheel en voor alle types van artikels, inclusief over faits divers en alledaagse onderwerpen. Verder gaat het om positieve en niet controversiële familiefoto's waarbij de familiale context niet gewijzigd is en die destijds op uitdrukkelijke vraag en met toestemming van een familielid gepubliceerd werden.

X tegen DeMorgen.be

Ongegrond

X tegen HLN.be

Ongegrond

X tegen Scepter

Ongegrond

X tegen Pallieterke.net

Ongegrond

X tegen Reactnieuws.net

Ongegrond

X tegen 't Scheldt

Ongegrond

Klager is docent aan een hogeschool. Hij vroeg aan de redacties van verschillende sites om artikels over hem offline te halen. De redacties wezen die vraag af of lieten ze onbeantwoord. Daarop diende hij een klacht in bij de Raad, waarvoor hij het recht op vergetelheid inriep.

De artikels melden dat klager als docent aan zijn studenten maximum op het examen beloofde als ze in ruil klimaatacties zouden voeren. Klager riep een medische context in om ze te laten verwijderen.

De Raad zegt dat het maatschappelijk relevant was om over het initiatief van klager te berichten, dat hij door zijn politieke en maatschappelijke activiteiten beschouwd kan worden als een publiek figuur, dat zijn les in het verlengde lag van die politieke en maatschappelijke activiteiten, en dat een medische context waarnaar hij verwijst op zich geen reden is waarom de berichtgeving niet toegankelijk zou mogen blijven. De rechten en belangen die klager inroept om de artikels te laten verwijderen wegen niet op tegen het maatschappelijk belang van een zo volledig mogelijk archief en van het recht op informatie.

JOURNALISTEN

- Samira BENDADI, *journalist MO* Magazine*
- Ivan CORNELISSEN, *eindredacteur Het Laatste Nieuws*
- Steven DE BOCK, *nieuwsmanager Het Nieuwsblad*
- Luc DE SMET, *gepensioneerd journalist*
- Frederik DE SWAEF, *hoofdredacteur bij News City, DPG Media*
- Lucie DE ZUTTER, *hoofdredacteur AVS Oost-Vlaamse Televisie*
- Luc MICHIELS, *nieuwsmanager Belga*
- Stefaan MICHIELSEN, *journalist De Tijd*
- Faroek ÖZGÜNES, *journalist VTM*
- Hubert VAN HUMBEECK, *gepensioneerd journalist*
- Gie VAN ROOSBROECK, *gepensioneerd journalist*
- Louis WEENEN, *freelance journalist*

MEDIA

- An BROUCKMANS, *hoofdredacteur Feeling/Gael*
- Jo BUGGENHOUT, *chef buitenland en deontologie VTM Nieuws*
- Marc DUPAIN, *general manager We Media*
- Marian KIN, *redactiemanager en culinair journalist De Morgen*
- Saskia LAURENT, *adjunct-hoofdredacteur Belga*
- Tim PAESMANS, *COO Photo News*
- Tim PAUWELS, *nieuwsombudsman VRT*
- Werner SMEUNINX, *afgevaardigde Mediahuis*
- Geert STEURBAUT, *secretaris-generaal Mediahuis*
- Jacques SYS, *hoofdredacteur Sport/Voetbalmagazine*
- Karen VAN BRABANT, *bedrijfsjurist DPG Media*
- Diane WAUMANS, *manager beroepsethiek VRT*

PUBLIEK EN SAMENLEVING

- Helen BLOW, *communicatie & campagnes Welzijnszorg*
- Eric BREWAEYS, *staatsraad Raad van State en docent VUB*
- Anouk DEVENYNS, *voorzitter Nederlandstalige ondernemingsrechtbank Brussel*
- Paul GEERTS, *zelfstandig publicist*
- Karin GENOE, *CEO Vias institute*
- Peter MARX, *advocaat*
- Steve PAULUSSEN, *hoofddocent UAntwerpen*
- Ike PICONE, *docent VUB & senior researcher imec-SMIT*
- Leen UYTERHOEVEN, *corporate communication and public affairs NMBS*
- Flip VOETS, *gepensioneerd journalist en gewezen ombudsman RvdJ*
- Heidi WAEM, *advocaat*
- Evi WERKERS, *jurist auteursrechten FOD Economie*

SECRETARIS-GENERAAL

- Pieter KNAPEN

ADMINISTRATIEF SECRETARIAAT

- Viviane DE COCK

**Raad voor de Journalistiek:
de media worden er beter door.**

IPC – Résidence Palace 3/217 – Wetstraat 155 – 1040 Brussel
Tel. +32 2 230 27 17 – www.rvdj.be – info@rvdj.be
vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek – RPR Brussel – 478.539.701
Verantwoordelijke uitgever: Pieter Knapen, Wetstraat 155, 1040 Brussel